

mindig a népi élet kultuszából születnek ujja s ez a, ma ismét általánossá vált meggyőződés az, mely, ha csak rövid időre is, Nietzsche-t a saját honfitársa, Grimm Hermann által a világirodalom öt legfényesebb költő-csillaga közé sorolt magyar lírikusnak szellemi körébe vonja mindaddig, míg »a magyar emberfölötti lírikusnak emlékéit el nem homályosítja lelkében az Übermenschnek hatalomratörő tömérdek alakja«.

Kornis Gyula röviden vázolt könyvének olvasása a mű gondolatmenetének rendkívüli érdekességével, fölépítésének művészetével, gazdag anyagával, színes részleteivel, előadása világosságával és szépségével ismét hatalmas élmény a magyar művelt magyar olvasó és a magyar pedagógus számára is. Esetleges német kiadását a német közönség is bizonyára nagy érdeklődéssel olvassná.

Gyulai Agost.

Holasy-Nagy József: Ember és világ. Kir. Magy. Egyetemi Nyomda kiadása.

Evszám nélkül. 8-r., 252 l.

Az orvos a testet gyógyítja, a pap a lelkeket gondolja: a pedagógus az egész embert neveli. Ép ezért fokozottan érdekelheti a pedagógust a filozófia területéről ennek új iránya: a bölcséleti embertan. Régebben az ember mivoltát épúgy merőben a világmindenség részjeienségének tekintették és csupán a szaktudományok vizsgálták, mint, — mondjuk — a gyémánt vagy a köszén mivoltát. Ez volt a természettudományos antropológia, amely az embert élettani szempontból tette kutatás tárgyává. Egy-két évtized óta Németországban *Dilthey* és *Kierkegaard* nyomán *Scheler*, *Groethuysen*, *Heidegger* és mások szellemtudományos és filozófiai antropológiáról beszélnek. A bölcséleti embertan irányának megszületése összefügg az intellektualizmus hanyatlásával, a tiszta logikai igazságfogalomba vetett bizalom megrendülésével. Az antropológus bölcselők úgy látják, hogy az embert a megismerésből és az ismeretből soha sem lehet teljesen kikapcsolni. Teljesen tárgyilagós — vagyis a személy magasabb vagy alacsonyabb létszükségeitől és érdekeitől elszakadt — ismeret nincs, minden ismeretben van szubjektív elem, minden megismerés mélyén az ember arculata rejtőzik. Ép ezt az emberarculatot akarják kihámozni a filozófiai mélyéről az antropológusok, és *Sokrates*-szel hirdetik, hogy a filozófia végső feladata az önismeret. A filozófiai antropológia így önkénytelen testvére a modern aktivizmusnak, amely a tudományos lélektan és az ismeretszociológia területétől a művészetten át a politikai irányzatokig mindenütt megtalálható, és azt hirdeti, hogy az intellektus, a megismerés: a cselekvés eszköze. Amint Nagy József írja: »Mikor *Max Weber* rámutatott az európai tudományban a hatalmi akarat szerepére, oly lépést tett, amely az előfeltevéstől mentes tudomány eszméjének megdöntéséhez vezetett.« »A szemlélet nem közömbös látás, hanem válogatás a benyomásokból. Azt veszem észre, aminek lételemre valami jelentősége van. Ennélfogva minden elemélet mögött egy konkrét existenzia áll, s ennek akaratnyilvánulása még a legelméletibb igazságokra is ráüti bélyegét.« (22 l.)

Nagy Józsefnek ez az új könyve jelentős eseménye a több magyar

bölcseletnél megtalálható hazai antropológiai kutatásnak. A pécsi, azóta most már a szegedi egyetem professzora egészen új oldalról érkezett az embertani nézőponthoz, és a filozófiatörténet számos nagyságának, továbbá a francia intuicion filozófiának mélykultúrájú megismerésén érlelt, de önálló és magyar talajon nőtt, saját álláspontot és tant alakított ki az ember mivoltára vonatkozólag. Amint általában a magyar bölcselet, úgy szerzőnk sem teszi meg az antropológiát egész filozófiai vizsgálódásának irányává, hanem csupán egyéb vizsgálódásai mellett mint rész-feladatot tekinti. A modern bölcseletnek az emberre vonatkozó, összes fontosabb kérdéseit és elgondolásait kellő helyen és arányban tárgyalja, de új kristályosodási tengely köré jegecesedve. Bátor és szabad gondolkodó, de ismeri és megérti az értékes idegen gondolatokat is, iparkodik azokból a közösen látott felismeréseket érvényesíteni.

Szerzőnk utal arra a körülményre, hogy minden megismerésünkhöz egyfelől a megismerő alany, az »én«, másfelől az ismerettárgy tartozik: amit megismerünk. Így áll szemben az emberi »én« a világgal, a szellem a természettel; előbbi a filozófia és az intuición problémaköre, utóbbi a tudományos kutatás értelmi és rendszerező munkájának tárgya. Az ember szellemi természetű élőlény, tehát mivolta kettősségét rejt magában. Nem csupán a természetnek, a világnak vagyunk polgárai, hanem a szellem birodalmába is tartozunk, tehát ez a világ kevés nekünk. Az ember lénye tehát több réteget mutat: az ösztönös bio- vagy pathoszférára épül reá a tudatos, szellemi szféra. Ezeket az alapgondolatokat szerzőnk érvényesíti mindama területek tárgyalásánál, amelyek a bölcseleti embertan tárgykörébe tartoznak. Szól önünkről, a személyes életéről, férfi és női lélekről, a kulturáról, a világról és észleléséről, a világképekről, az erkölcsiségről és a halál problémájáról. Szerzőnk tehát az antropológia mellett a »világ« bölcseletével, továbbá világnézettannal is foglalkozik a könyvben, és az embert a világgal szembeállítva tárgyalja.

Ismertetésünk keretei nem elegendők, hogy a tartalmas, gondolatokban gazdag könyv részleteit is tárgyaljuk. Hangsúlyozzuk azonban, hogy szerzőnk — bár itt-ott érdekes ízt ad művének a franciás szkepszis valami finom és csekély maradványa — nem vonja kétségbe az igazság önértékét és önerejét, tehát nem esik bele a modern antiintellektualizmusba, amelyet pedig sok szellemi testvériség fűz az antropológiához. Noha továbbá szerzőnk a rendszeralkotást nem a filozófia, hanem csak a szaktudományok természete szerint valónak látja: könyve mégis kiérlelt, megnyugtató, önálló és átfogó rendszerét adja a bölcseleti embertannak.

Csak ismert dolgot ismétlünk, ha mindehhez hozzátesszük, amit szerzőnk minden könyvéről elmondhatnánk, t. i., hogy igen élvezetes és vonzó előadásmódban ír. Ép, mert szuverén biztossággal uralkodik szakterületén, ép ezért képes világos előadással a filozófia iránt való érdeklődést és a filozófiai műveltséget az olvasóközönség szellemileg magasabb rétegeiben terjeszteni. Nem csupán tudósa, hanem stílus- és előadóművésze is a bölcseletnek.

Nagy József könyve a legjobb bizonyítéka, hogy noha a bölcséleti embertan irányának megszületése a modern pragmatizmussal kapcsolatos, ez még sem tartozik az antropológia lényegéhez.

Ami tehát általában a bölcséleti embertan irányát illeti, nem szükségszerű, hogy együttjárjon az igazság önerejébe vetett hit gyengülésével. Ha van is emberi elem, alanyi mozzanat minden megismerésünkben (ismételjük: a tényállás vezetett az antropológiai irány megszületésére), ez nem jelenti az igazság elérhetetlenségét, hiszen ép akkor abszolút az igazság, ha alanyban is, tárgyi világban is érvényesül, tehát, ha azért van »szubjektív elem« az igazságban, mert az alany is köre alá tartozik. Korunk aktivizmusához hozzátapad a pragmatikus igazság eszméje, vagyis az a gondolat, hogy az igazságnak annyi a fontossága, amennyi a haszna. Elérni e szerint úgy sem lehet az igazságot, csak megközelíteni, és ez is mindig kérdéses, tehát ne igazságokra törekedjünk, hanem mítoszra (amint Sorel tanította), vagyis oly gondolatokra, amelyekkel a tömeget a kívánt lendületbe tudjuk hozni. Az igazsággal szemben cselekvőleg, alakítólag kell fellépnünk, reklám és propaganda útján. Mindez természetesen nincs így, és nem is tartozik a bölcséleti embertan művtáához. Az igazság önértékének és érvényének mindennemű tagadása önmagának ellenmond. Ha azt mondom: »Az igazság önmagában nem fontos«, vagy: »Az igazság nem érhető el, csak megközelíthető, de még ez is kétséges«, akkor ezekkel az állításaimmal is — igazat akarok mondani, vagyis állításaim önmagukat lerontják. A modern antropológiai iránynak is szakítania kell az aktivista relativizmussal, mert nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy, amint Augustinus mondta: *nullo modo igitur occidet veritas.* (Sol. II. 2.)

Noszlopi László.

Emlékkönyv a Juventus 25 éves jubileumára. Összeállította: Wagner József, a Juventus szerkesztője. A Juventus kiadása, Budapest, 1941. 90 lap. Melléklete: II A nemzetközi segédnyelv s a neolatin mozgalom Különlenyomat a kat. középisk. főigazgatóság Évkönyvéből 1939—1940. 163—192 lap.

Nemrégiben ülte meg a Juventus fennállásának, illetőleg alapításának 25-ik évfordulóját. Ez alkalomból közli a szerkesztő Hóman Bálint, akkori kultuszminiszter lelkes, üdvözlő és elismerő szavait, melyekben tömör összefoglalást ad a folyóirat céljairól és kulturtörténeti jelentőségéről. Ugyanitt kapjuk Kornis Gyula egyetemi tanár és titkos tanácsos kitünő tanulmányát: »Miért tanuljuk ma is a latin nyelvet.« Majd a Juventus keletkezését vázolja e sorok írója, mint szem- és fültanú. A kis latin újság 25 évi fennállásának további történetét írja meg ezután Wagner József szerkesztő, amelyből élénk táru a Juventus viszontagságos sorsa: ideiglenes elnémulása, majd új életre keltése. Hét évi szünetelés után Kemenes Illés, tanker. kir. főigazgató, nagy hozzáértéssel és bátorsággal hozzalátott a Juventus restitúciójához, és tisztán az ő érdeme, hogy, újból olvashatjuk. A folyóirat propagálása körül boldogult Kisparti János, tanker. kir. főigazgató szerzett nagy érde-